

کتاب‌های جامعه‌شناسی و پاسخ به مسائل امروز و فردا

فریبرز بیات

عدم تعادل و تناسب در رعایت این اصول، بزرگانگاری برخی و کوچک‌شماری و کم‌توجهی یا بی‌توجهی به برخی اصول دیگر می‌تواند کتاب را از نظر قابلیت درک و فهم، پذیرش، و نیز بهره‌مندی و استفاده با مشکلات و دشواری‌های متفاوتی مواجه سازد و واکنش‌های منفی معلمان، دانش‌آموزان، اصحاب علم و نیز سیاست‌گذاران کلان جامعه را برانگیزد.

چندی پیش ریاست محترم جمهوری طی سخنانی از عقب‌ماندگی کتاب‌های درسی نسبت به تحولات و نیازهای اساسی جامعه و تناسب آن‌ها با مقتضیات زمان انتقاد و گلایه کرده و فرمودند: «وقتی امروز کتاب‌های درسی را باز می‌کنیم، غیر از عوض شدن جلد، فونت، عکس و تغییر بعضی عبارت‌ها نسبت به زمانی که ما درس می‌خواندیم، تغییر چندانی نکرده است. درحالی‌که ما باید دانش‌آموزان را حداقل برای ۱۲ سال آینده تربیت کنیم.»

چنین نقدی از سوی ریاست محترم جمهوری نشان می‌دهد، تغییرات معدودی از کتاب‌های درسی از جمله جامعه‌شناسی از نظر جهت‌گیری و رویکرد با انتظارات مسئولان کلان دستگاه

کتاب‌های درسی باید پویا باشند و متناسب با تحولات علمی و اجتماعی، مقتضیات زمان و نیازهای مخاطبان تغییر کنند. به همین دلیل نیز بعد از انقلاب اسلامی تقریباً هر سه یا پنج سال یک‌بار کتاب‌های درسی دستخوش دگرگونی و تغییرات متفاوتی شده‌اند. کتاب‌های درسی علوم اجتماعی نیز از این قاعده مستثنا نیستند و طی چند دهه گذشته تغییرات متعددی را تجربه کرده‌اند. اصول مختلفی راهنمای چنین تغییراتی بوده است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان چنین برشمرد:

- هم‌گامی و همراهی با تحولات و پیشرفت‌های علمی در حوزه‌های گوناگون دانش با هدف عقب‌نماندن از قافله علم و دانش روز؛
- پاسخ‌گویی به مقتضیات زمان و مکان و تغییر و تحولات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و فناورانه؛
- انطباق با چارچوب‌های فرهنگی، برنامه‌های توسعه و اسناد بالادستی؛
- تناسب با نیازها، علاقه‌ها و نگرش‌های مخاطبان و تجارب زیسته آن‌ها.

سیاست‌گذاری و اجرایی کشور هماهنگ نیست. اما این تنها دستگاه اجرایی و سیاست‌گذاری کشور نیست که به این دسته از کتاب‌های درسی نقد دارد، نخبگان علمی و فرهنگی کشور نیز اخیراً طی مطالب و مقالاتی کتاب‌های درسی را، به‌ویژه در حوزه علوم اجتماعی، مورد نقد قرار داده‌اند و معلمان و دانش‌آموزان نیز در موارد متعددی بر مشکلات و دشواری‌های کتاب‌های جدید علوم اجتماعی تأکید کرده‌اند.

با توجه به چنین نقد و نظرهایی نسبت به کتاب‌های جدیدالتألیف علوم اجتماعی، به‌ویژه کتاب جامعه‌شناسی (۲) که به تازگی تألیف شده است، این شماره مجله «رشد آموزش علوم اجتماعی»، با هدف کمک به تصحیح و تکمیل این کتاب، بخشی از مطالب و مقالات خود را به نقد و بررسی آن اختصاص داده است. امیدواریم بتوانیم سایر کتاب‌های این حوزه را نیز در شماره‌های آتی طی پرونده‌هایی مورد نقد و بررسی قرار دهیم.